

Міністерство освіти України
Одеський державний університет ім. І. І. Мечникова
Юридичний інститут
Одеський літературний музей

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ, СОЦІАЛЬНІ ТА ПРАВОВІ
АСПЕКТИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

ЧАСТИНА I Державотворчий процес і правосвідомість
українського народу

Одеса
1996

бізнес, надзвичайно важливо якнайшвидше ввести в КК правову норму, що визначала б наркобізнес як протиправну діяльність, пов'язану з вирощуванням (заготовкою) наркотичних рослин, виробництвом, транспортуванням наркотичних засобів, торгівлею ними з метою наживи та передбачала б сувору карну відповідальність за цей вкрай небезпечний злочин.

ІНОЗЕМЦІ В УКРАЇНІ ЯК СУБ'ЄКТИ КРИМІНОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

*Бондарчук В. Г.,
Туляков В. О. (ОДУ)*

1. Проблема аналізу криміногенності іноземців є однією з важливих тем, які потребують свого вирішення у процесі розбудови основ державно-правового регулювання соціального контролю над злочинами в Україні. Наявний стан аномії у нашому суспільстві, постійні пошуки ворогів, зростання агресивності та психопатизації населення по волі виникають обставинами ворогування населення стосовно іноземців. Попередні результати вивчення виктимізації в Україні шляхом опросу 4000 респондентів свідчать, що наші громадяни схильні пояснювати проблеми зростання злочинності із наявністю мігрантів-іноземців, як правило, осіб некорінної («кавказької», «східної» та ін.) національності. Отакі стереотипи масової думки електорату, засновані більш на послухах, ніж на фактах, можуть дуже негативно впливати на розвиток локальної та державної політики контролю над злочинністю, та призвести щодо грубих порушень прав людини.

2. Феноменологія злочинності іноземців в Україні, як осіб, маючих громадянство другої держави, якісно відрізняється від характеристик «національної» злочинності. По-перше, такий тип злочинності не є гомогенним (за винятком деяких груп, організованих по етничним ознакам). По-друге, він менш структурований (значна маса злочинів пов'язана із незаконною міграцією, загальнокримінальними злочинами туристів та організованою злочинною діяльністю етничних злочинних груп, поєднуючих як мешканців України, так і іноземців). Так, у 1994 році правоохоронними органами було затримано більш 4000 нелегальних мігрантів, які намагалися виїхати за межі України транзитом до країн Західної Європи. Інтернаціоналізація злочинності, зрос-

тання організованих злочинних формувань, які спеціалізуються на транснаціональній контрабанді наркотиків, відмиванні злочинних грошей, торгівлі зброєю, особами, розповсюдженню фальшивої іноземної валюти на території країни та зовнішньоторгівельних операціях стала явним фактом нашого життя. По-третє, злочинність іноземців менш латентна, ніж «національна» злочинність. Мiroва тенденція зростання долі іноземців у середовищі злочинців з 17% у вісьмидесяті до 25% у дев'яності роки (К. Томашевська) у своїй основі свідчать про упередженість правоохоронних органів стосовно злочинців-іноземців та мігрантів. Аналогічна ситуація може скластися і в Україні.

3. Відсутність єдиного правового лану у сфері соціального контролю над злочинністю у межах колишнього СРСР, «прозорість» кордонів та відсутність координованості правоохоронних органів різних держав, поруч із зростанням кризових явищ у економічному, соціальному та духовному житті є ознаками майбутнього зростання злочинності іноземців в Україні. Важливо, що в Україні цей процес принципово не пов'язаний із дискримінацією некорінних народів та національних меншин. Але не враховувати можливих перекосів у локальній політиці та певної дискримінації стосовно процедур правового захисту іноземних громадян ми не можемо. У цьому контексті наймовірно важливим має бути процес сполучення національної системи правосуддя та відповідних структур, урегульованих конвенціями Ради Європи. Розрішення питань про взаємну обмеженість застосування правила «*non bis de m idem*» стосовно іноземних злочинців, розбудова спеціалізованих форм та органів кримінального переслідування, удосконалення процедур видавання та депортації, захисту, покарання та ресоціалізації іноземців-правопорушників у національному праві — ось далеко не повна череда питань, які підлягають розв'язуванню у процесі оптимізування системи соціального контролю в Україні.

4. Проблема іноземців-жертв злочинів також не знайшла свого повного розв'язання як у діючому законодавстві, так і у правовій теорії. Держава, гарантує безпеку іноземців, на практиці робить це майже декларативно. Але, якщо діючий принцип «допоможи собі самому» працює гарно стосовно наших громадян, то стосовно іноземців він не може бути реалізованим. Позбавлений можливості щодо застосування необхідних процесуальних засобів захисту, обгороджений мовними, часовими та етнічними обмеженнями, у сутичці із криміналом та інституціоналізованою державно-бюрократичною машиною, потерпілий-інозе-

мець дійсно втрачає двічі. Маються достатні докази щодо того, що виктимізація жертв злочинів, яка не супроводжується реакцією суспільства, може бути першим етапом розвитку кримінальної спіралі. Зупинка та пресічення її неможливі без скорішого упровадження у життя адекватних дій по реституції та компенсації потерпілим від злочинів.

5. Обмеженість ресурсів для оптимізування соціальної політики, поруч із зростанням злочинності у регіонах з високим рівнем міжрегіональної та міждержавної міграції, вимагає необхідність розробки та проведення соціальних експериментів та регіональних програм корекції асоціальної поведінки іноземців, поруч із наступною розробкою державних програм соціального контролю над злочинністю іноземців у правовому лані України.

СТАНОВЛЕНИЕ ОРГАНИЗОВАННОЙ ПРЕСТУПНОСТИ В УКРАИНЕ

*Скульбида В. П.,
Козак Ф. И. (ОДУ)*

1. Применительно к вопросу о времени возникновения организованной преступности в бывшем СССР, в том числе в Украине, зачастую говорится, что данное явление относится к так называемому «застойному периоду». Это упрощенный взгляд, так как еще ранее имел место незаконный бизнес, более или менее широко был распространен теневой, неофициальный рынок. С ними и связано возникновение организованной преступности. Незаконный бизнес, из которого сегодня нужно исходить, анализируя организованную преступность, существовал в нашем обществе на протяжении всей его послереволюционной истории. Значительное его сокращение (именно как незаконного бизнеса) имело место в период НЭПа, когда на несколько лет бизнес был легализован. Вероятно, в последующие периоды нашей истории — война, репрессии влияли на размеры теневого бизнеса в сторону его сокращения, однако до последнего времени существовала устойчивая тенденция к его расширению и развитию, чему лучшее доказательство — застой официальной экономики. Получается, что корни или истоки организованной преступности в истории нашего государства.

2. Условно можно выделить два периода развития теневого бизнеса: первый — сопротивление рынка своему зажиму со стороны госу-